

17.11.2017

EOAK/2622/2017

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Ulla-Maija Lindström

ÄÄNESTYSTILAN ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS KOLARIN KUNNASSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Kolarin kunnan kuntavaalien 2017 vaalipäivän 9.4.2017 äänestyspaikkaa. Kantelun mukaan piha-alueella ei ollut invalidille tarkoitettua pysäköintipaikkaa. Piha-alueelta ulko-ovelle oli 50 millimetriä korkea kynnyks, johon kantelija oli kaatua tullessaan ulos. Kaatumisen esti ulkopuolinen henkilö. Ulko-ovi oli raskas ja meni heti kiinni, eikä kantelija ehtinyt pyörätuolilla sisälle. Oviaukon leveys ei ollut määräysten mukainen. Sisään tullessa kantelija jäi oviaukkoon ja kaksi henkilöä joutui auttamaan, että hän pääsi ulos pyörätuolilla. Äänestyspaikalla ei ollut esteetöntä äänestyskoppiä. Äänestys tapahtui virkailijan pitäessä tasoa polvien päällä. Virkailija tuki tasoa. Kantelija epäili, ettei vaalisalaisuus hänen kohdallaan toteutunut. Äänestyspaikalla ei ollut invawc:tä.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Kolarin keskusvaalilautakunnan selvitys ja kunnanhallituksen lausunto. Niissä todettiin seuraava.

Keskusvaalilautakunnan selvityksen 14.6.2017 mukaan se oli käynyt tutustumassa Kolarin lukion äänestyspaikkaan. Käynnillä mukana oli vaalilautakunnan puheenjohtaja. Käynnillä todettiin, että alueella ei ole erikseen merkittyä Inva P-paikkaa. Piha-alue on laaja ja auton pysäköiminen oli mahdollista oven läheisyyteen. Pihalle tullaan merkitsemään 1-2 inva P-paikkaa.

Ulko-oven todettiin olevan erittäin raskas. Ovi on kaksiosainen, jolloin oven leveys riittää avattaessa molemmat ovet. Kynnyks oli noin 3,5 cm ja siihen tullaan asentamaan luiska, joka helpottaa liikkumista. Ulko-ovelle on luiska piha-alueelta. Lisäksi selvitetään ovikellon asentamisen mahdollisuutta ulko-ovelle.

Tilassa on inva wc. Tilaan laitetaan opasteet aulatilasta. Äänestyskoppien osalta oli keskusteltu jo kuntavaalien 2017 yhteydessä nykyisten koppien esteettömyydestä ja toimivuudesta vaalisalaisuuden säilymisen osalta. Äänestyskopit tullaan uusimaan ennen seuraavia vaaleja.

Keskusvaalilautakunta on kuntavaalien 2017 yhteydessä tiedostanut esteettömyyteen liittyviä epäkohtia äänestyspaikoissa ja se pyrkii korjaamaan ne ennen seuraavia järjestettäviä vaaleja.

Kunnanhallitus päätti antaa eduskunnan oikeusasiamiehelle lausuntonaan keskusvaalilautakunnan selvityksen.

3 RATKAISU

Oikeusohjeita

Vaalilain 4 §:ssä säädetään vaalitoimituksesta. Pykälän mukaan vaalit toimitetaan järjestämällä ennakoäänestys ja vaalipäivän äänestys. Ennakoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen järjestämisestä kotimaassa vastaa kunta sekä ennakoäänestyksen järjestämisestä ulkomailla ulkoasiainministeriö.

Vaalilain 10 §:ssä säädetään vaaliasioiden käsittelystä valtioneuvostossa. Pykälän mukaan valtioneuvostossa oikeusministeriö toimii ylimpänä vaaliviranomaisena.

Vaalilain 69 §:ssä säädetään äänestystilasta. Pykälän 1 momentin mukaan kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestystä varten kullakin äänestysalueella on kunnan tähän tarkoitukseen käytettäväksi antama asianmukainen äänestystila ja tarvittava kalusto. Pykälän 2 momentin mukaan äänestyspaikalla tulee olla riittävästi tilaa myös niitä äänestäjiä varten, jotka odottavat vuoroaan päästäkseen vaalihuoneeseen äänestämään.

Vaalilain 72 §:ssä säädetään järjestyksestä äänestyspaikalla. Pykälän 2 momentin mukaan äänestys on järjestettävä siten, että vaalisalaisuus säilyy. Saapuvilla olevien on noudatettava vaalilautakunnan järjestyksen ylläpitämiseksi ja äänestyksen häiriöttömän kulun turvaamiseksi antamia määräyksiä.

Vaalilain 76 §:ssä säädetään äänestämisestä vaalipäivänä. Pykälän 2 momentin mukaan äänestäjän on niin selvästi merkittävä äänestyslippuun sen ehdokkaan numero, jonka hyväksi hän antaa äänensä, ettei voi syntyä epätietoisuutta siitä, ketä ehdokasta hän tarkoittaa. Merkintä on tehtävä äänestyskopissa tai, jos se ei ole mahdollista ilman äänestäjälle aiheutuvaa kohtuutonta haittaa, muutoin siten, että vaalisalaisuus säilyy.

Vaalilain 76 §:n 2 momenttia muutettiin 1.7.2013 voimaan tulleella lailla 496/2013. Perustuslakivaliokunta totesi mietinnössään (PeVM 3/2013 vp) hallituksen esitykseen laiksi vaalilain muuttamisesta seuraavaa.

"Lakiehdotuksen 76 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että vaalipäivän äänestyksessä äänestysmerkintä voidaan tehdä muuallakin kuin äänestyskopissa silloin, jos merkinnän tekemisestä äänestyskopissa aiheutuisi äänestäjälle kohtuutonta haittaa. Esityksen perustelujen mukaan tämä tarkoittaa sellaisia tilanteita, joissa äänestyspaikka ei ole esteetön esimerkiksi vammaisille tai hyvin heikkokuntoisille äänestäjille. Vaalisalaisuuden keskeisen merkityksen vuoksi perustuslakivaliokunta korostaa ehdotetun menettelyn poikkeuksellisuutta. Vaalipaikalla on aina ensisijaisesti pyrittävä järjestämään äänestyskoppiin pääseminen mahdollisimman esteettömäksi. Muualla kuin äänestyskopissa äänestettäessä tärkeää on järjestää tilanne sellaiseksi, että äänestäjällä ei ole aiheutta pelätä vaalisalaisuuden rikkoutumista. Valiokunta huomauttaa lisäksi, että asiasta päättäminen kuuluu vaalilautakunnalle."

Oikeusministeriön vaalilain 10 §:n nojalla vaaliviranomaisille antamissa vaaliohjeissa Kuntavaalit 2017 (esimerkiksi ohje N: o 1 "Kunnan keskusvaalilautakunnan tehtävät" kohta 4.5.2 ja 4.6.2) on yksityiskohtaiset ohjeet keskusvaalilautakunnille huolehtia esteettömyydestä ja saavutettavuudesta vaalijärjestelyissä.

Totesin päätöksissäni 11.12.2015 (dnrot 1899, 1901 ja 1902/2/2015), että äänestäjän syliin asetettava irrallinen kirjoitusalue ei turvaa vaalisalaisuuden säilymistä. Jos äänestäjä tarvitsee kirjoitusalueen kannattamiseen vaalivirkailijan apua, näkösuojan mataluuden vuoksi virkailijalla on suora näköyhteys äänestystapahtumaan. Tällainen irrallinen syliin asetettava kirjoitusalue ei siten täytä vaalisalaisuuteen kuuluvaa keskeistä vaatimusta siitä, että äänestäjä muiden katseilta suojattuna täyttää äänestyslippunsa.

Käytettävissä olevan asiakirjaselvityksen mukaan Kolarin kunnan Kolarin lukion äänestystilassa oli merkittäviä puutteita esteettömyydessä ja saavutettavuudessa. Äänestilassa ei myöskään ollut esteetöntä äänestyskoppia. Pyörätuolia käyttävä henkilö joutui äänestämään siten, että hänen syliinsä asetettiin irrallinen kirjoitusalue, jota vaalivirkailija tuki. Kantelija epäili, että äänestystapatumassa hänen vaalisalaisuutensa ei toteutunut.

Menettelyn moitittavuutta arvioidessani olen ottanut huomioon sen, että keskusvaalilautakunta oli käynyt toteamassa äänestyspaikalla kantelijan havaitsemat puutteet ja kertoi selvityksessään niiden korjaamisesta. Lisäksi keskusvaalilautakunta ilmoitti, että äänestyskopit tullaan uusimaan ja muut esteettömyyteen liittyvät epäkohdat pyritään korjaamaan seuraaviin vaaleihin mennessä.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä toteamani Kolarin lukion äänestyspaikan vakavat puutteet esteettömyydessä ja saavutettavuudessa Kolarin kunnanhallituksen ja keskusvaalilautakunnan tietoon. Kiinnitän keskusvaalilautakunnan huomiota edellä selostamiini oikeusohjeisiin, jotka velvoittavat vaaliviranomaisia turvaamaan äänestystilojen esteettömyyden ja saavutettavuuden sekä vaalisalaisuuteen kuuluvan keskeisen vaatimuksen saada äänestää muiden katseilta suojattuna.

Tässä tarkoituksessa lähetän niille jäljennöksen tästä päätöksestäni.